FASİKÜL 32 – SAYFA 10

Çeviri: Selin Gül Seçer

TÜRK KADINI

MİHRİ PEKTAŞ

On iki, ne taviz ne de kısmen vücudu açığa çıkartarak hoş bir ayartma sanatı olarak bilinen bir yaştır. Bu yüzden ilk başörtüm kalın hem de çok kalın olmak zorundaydı. Ebeveynlerimizin bizlerin artık çocuk değil de koruyucu gölgeleri alınması gereken yetişkin kadınlar olduğumuz cümlelerine uygun biçimde geçmeleri hayatlarımızdaki çok önemli bir gündü. Artık bahçede daha fazla boğuşmak ya da daha fazla erkek arkadaş yok: dünün kaygısız çocukları ciddi bir şekilde tepeden tırnağa ağır ipek kıvrımlarla kapanmak zorundaydı.

O unutulmaz gün benim neslime miras kaldığında krizalid evresinin başka bir safhası daha olabileceğini, bir gün başka ve çok farklı olmanın o kara kozadan çok bambaşka bir varlığın hayata ve ışığa geri döneceğini hangimiz hayal etti? Tabi ki hiç birimiz. Loti ve Farrére bizim adımıza romantik özürler mırıldanırken bizler yüreklerimizdeki kesinlik anlayışıyla uysalca kendi sınırımızda durduk.

Etrafımızdaki her şey, bunun son olduğunu yani bundan sonra Harem'in dört duvarının zamanımızın sonuna kadar bizi kapayacağını söyledi. Bir kadın olunduğunda, doğum, yaşam ve ölüme kadar bize arkadaşlık edecek başka kadınlarla dolu içine sığabileceği bir dünya vardı. Bu dünyanın içinde erkekler, baba, kardeş ve eşler olarak kısa ziyaretlerin bedelini ödedi ve en yüzeysel ilişkilerden sonra kendi gizemli dünyalarında kayboldular. Bu dünyayla ilgili neredeyse hiçbir şey bilmiyorduk ve bu çok da gerekli değildi; şimdilik tüm yapmamız gereken, ya güzellikle ya da hanımefendi bir tavırla onların bayan ilişkilerini cezp etmekti. Ebeveynlerimizin, muhtemelen asla görmediğimiz bir adamla bizi evlendireceğinden emindik. Gençlik iyimser olduğu için altın gibi hayallerimiz vardı ve büyük olayı sezinleyerek dört gözle bekledik. Fakat bazen gördüğümüz bazı gelinlerin hatırası, ağlayan kırmızı gözler, yüzlerindeki tuzağa düşürülmüş insan umutsuzluğuyla dalgınlığımızı yakalamak için geri dönecekti. Daha sonra bu bize de olacak diye soğuk bir korku kalplerimizi sarar. Gizlice daha büyük kadınların sohbetlerini dinledik ve hiç kimsenin yine de tamamen mutlu olmayacağını ve "kısmetimizden"- kaçınılmaz çiftlerimiz olarak Ebedi Çöpçatan tarafından bizim için seçilen adamlardan- kaçmanın bir yolu olmadığını öğrendik.

Aydınlık bir bahçeden bu kaderine boyun eğmiş kadınların solgun hayaletleriyle dolu terk edilmiş evin loş ve sessiz koridorlarını gözetleyen biri olarak geriye dönüp bakarken, geçmişin nasıl tamamen ve sonsuza dek gittiğini fark ettim. Fakat bugünlerde, dünyamızın çoktandır kendi

ayakları üzerinde sendelediğini ve geçmiş nesillerin çok eski kurallarına son mirasçılar olduğumuzu hiç hayal etmemiştik.

Peki, değişim nasıl başladı? Soru sormayı durduramayacak kadar heyecanlı gençlik neşeli bir şekilde ilerlerken her zamanki gibi yaşlı ve tutucular onu ya da bunu suçladılar. Bir şeyler bir bir gerçekleşiyordu. Darbe ve sihirli bir değnek çarpmasıyla her şeyi değiştireceğini düşündüğümüz korkmuş bir Sultan'ın istifasıyla 1908 yılının çılgın ve mutlu günlerini hala hatırlarım. Hamit ve Kemal gibi şairler, "hand that rocks the cradle"[1]dan hayranlıkla bahsetmişti. Her şey yeniliğe ya da aydınlanmaya yönelik eğilime sahip olduğu için yapıtları yasaklanmıştı. Fakat şimdi, basında fışkıran tüm yapıtlara ve yasaklı olan bütün eserleri okumakta özgürüz. Muhteşem şeyler gerçekleşecek ve kadınların, yeni, ideal bir dünyanın oluşumunda hisseleri olacaktı. Bu görüş, romantik ve duygusal doğamızda aşılandığı üzere, bizim coşkumuz için hiçbir zorunluluk ve hüneri için de çok fazla özveri yoktu. Eğitimin bizim en çok ihtiyaç duyduğumuz şey olduğu ve bunun daha sonra arzulayacağımız her şey için "açıl susam açıl" gibi sihirli bir söz olduğu söylendi. Böylece ilk yaygara okullar için, hatta küçük kız kardeşleriyle zor yollarda takılacakları için başörtülerini bir kenara fırlatan harem tarafından girdaba çekilenler içindi. Bize bir şeyler öğreteceklere gelince, dizlerimizin üzerinde onlara tapmaya çoktan hazırdık. Sanırım bu da, Türk halkının gözlerindeki açlık ve hayranlıkla –yiyecek ve rahatlıktan önce- okulları sormasının nedenidir.

1: William Ross Wallace'nin ünlü bir şiiri

Bu esnada sosyal ve hayırsever toplumlar, başkalarının ilişkilerini yönetmeyi onlara – hatta cesurca karışan büyükannelere bile- aşılamaya başladı ki bu yine de yeni bir duyarlılık değildi! Tüm bu hareketlerin içinde erkekler, tavsiye, yönetme ve teşvik etme konusunda bizim arkamızda kaldılar: erkekler, Türkiye'nin ayakta kalma zorunluluğu varsa çabucak değişmesi gerektiğini ve kadınlar bir tarafta eski hayatlarını yaşarken bunun gerçekleşmeyeceğini fark etti. Bu belki de, kadınların kendi istediklerini almak için savaşması gerektiği, eşitlik mücadelesinin çok uzun ve şiddetli olduğu batıdaki okuyucularım için şaşırtıcı olabilir. Fakat Türkiye'deki kadınların problemleri, başlangıçtan farklıydı. Eşitliklerinin çoktandır farkında olan kadınlar tarafından eşitlik hakkına bir talep olarak başlatılmadı fakat buna, değişen dünyada ayakta kalabilmek adına hayatın yeni bir yöntemini oluşturacak yardım eli için erkeklerin acil ihtiyaçları neden oldu. Kadın, batılı kız kardeşlerinin bazılarının mücadele ettiği çoğu haklara zaten sahipti. Kocasının boşanmasına ve tek bir kelimeyle sığınağından ve geçiminden mahrum bırakmasına rağmen buna nadiren boyun eğilirdi. Hiçbir evlilik bağının kadın tarafından bozulmadığı fakat adına yakışır hiçbir erkeğin, kadın istediğinde onu özgür bırakmayı reddetmediği de doğrudur. Çok fazla bahsedilen bu çok eşliliğe gelince, bu zaten eceliyle ölüyordu, sadece köylü sınıfı ve küçük taşralı kasabalarının yarı köylü nüfusu tarafından uygulanıyordu. Oldukça güvenli ve ataerkil toplum sisteminde kadın, saklanır, korunur ve hatta gerçeğin acı nefesini hassas cildinde

hissetmeden şımartılır. Ancak hiç kimse, toplumdan uzaklaşmanın kadının bedeni ve aklı üzerindeki etkisine olduğundan fazla değer veremez. Erkeği için oldukça önemli olan şeylerle ilgili bir ilişki olmaksızın ve eğitim olmadan dünyanın geri kalanından kendini tamamen çıkarttığında, ülkesinin batılılaşmasında bir eş olarak kesinlikle yararsız olacaktır. Çevresindeki hayatın yeni bir düzenini oluşturmaya yardım etmesi gerekseydi her şeyden önce bedeni ve ruhunda sağlıklı, güçlü olması ve korunaklı duvarların dışına itilmesi gerekirdi.

Hassas bir evrim için hiç zaman yoktu: korkunç bir savaş, sosyal ya da siyasi sistem devriminin gerçekleşeceği umulduğundan daha etkili ve eksiksiz bir şekilde bir şeylerin eski düzenini patlatan başka bir savaşı takip ettiği için 1908'in neşeli ve kendinden emin sezgisi uzun ömürlü olmadı. Bir bıçağın değeri ve ataklığı, ateşle ve hamlelerle kanıtlandığı için bu, yenilenme adına insanlarının zahmeti ve ıstırabıyla doğan yeni bir kadınlık ruhuydu. Bu yüzden Bağımsızlık savaşının ve iç düzelmenin sonunda, vatandaşlık hakkı kadar doğal öz güven ve başarı hissi olan yeni bir Türk kadını buluruz.

Bu esnada yüksek öğrenime giden tüm yollar ona önceden açıldı, artık kadın hukuk, tıp ya da ev ekonomisi okuyabilir ve kusursuz özgürlükte elde ettiği yeterliliği uygulayabilirdi.

Balkan ve Dünya savaşları boynuca ayrıca Bağımsızlık için ülkesinin salgın mücadelesi süresince sadece bir hemşire ve dert ortağı olmasına karşın şimdi onu, bu destana en cesur sayfalardan birini yazarken buluruz. En alçakgönüllü köylüye kadar kadın tüm dünya gücünün direnişine rağmen dönen ve bir ulusun kaderini değiştiren tekerlek onun uzun dayanıklı omuzlarındaydı. Öksüz çocuklarını beslemenin ve boş alanları doldurmanın yanı sıra, bazen işgal edilmiş şehirlerde bazen de dayanıklı omuzlarındaki yalnız dağ yolları üzerinde savaşan erkeklerine cephaneyi gizlice kaçırmak, saklanmak ve ulaştırmak zorundaydı. Eşit sorumluluktan kaçınmadığı için eşitlik haklarının ona verilmesi gerektiği barış ve yerleşme günü geldiğinde daha doğru ve doğal ne olabilir ki?

Doktor olan arkadaşlarımdan biri bana şu hikâyeyi anlattı: köyünde küçük bir kızken annesi tifo olmuştu. Babası en yakın kasabadan bir doktor almaya gittiğinde hasta kadının ailesi de dâhil tüm köy korku ve şaşkınlık içinde yakındaki ormana sığındı. Fakat yirmi beş yıl sonra arkadaşım başarılı bir pratisyen doktor olduktan sonra evine geri döndüğünde aynı kalabalık aynı ormandan toplanmış her daim yemyeşil zaferini inşa ettikleri köyün girişinde onu karşıladı. Yirmi günlük kalışı boyunca, onun muayene etmesi için insanlar yaşlılarını ve bebeklerini sırtlarında taşıyarak millerce yol yürüyüp onun yanına geldiğinden ne yemek yemeye ne de dinlenmeye zaman buldu çünkü ilk kez bir doktor kendi güvenilir kızlarından biri olarak onlara gelmişti.

Bu bir tek olayın hikâyesi değil de tüm ülkede gerçekleşiyor olan derin ve temel değişimin bir örneğidir. Erkek, kadını sır olarak saklama ve entrikasını yürütmeyi onunla paylaşma konusunda akıllı olmuştur. Sadece

kadın olarak hayatın merkezine daha yakın olduğu için denenmemiş ve yeni olan şeylerle ilgili güveni belirli bir zaman içinde etkileyebilir ve ilham verebilirdi. Hayır, kadın hiç de zayıf bir yatırım olmadı.